

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

วิสูตร ชลนธิ^{1*}, อุทัย ศิริภักดิ์², พจนีย์ มั่งคั่ง³, ปรีชา ดิลกวุฒิสิทธิ์⁴

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อศึกษา 1. การดำเนินการกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ 2. ผลการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการแบบผสมผสาน ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณนั้น กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครู 12 คน ผู้ปกครอง 175 คน และนักเรียน 175 คน ได้มาด้วยการใช้สูตรคำนวณของเครจซิมอร์แกน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและพุทธศาสนา 8 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 5 คน ครูผู้สอนวิชาสังคม 4 คน และพระภิกษุ 2 รูป ผู้ปกครองนักเรียน 5 คน และผู้แทนนักเรียน 5 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การจัดกลุ่มสนทนา และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัยดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ เป็นกลยุทธ์ มี 4 ขั้นตอน คือ (1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (2) การวางแผนกลยุทธ์ (3) การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และ (4) การประเมินผลโดยใช้หลักภาวิตตะ 4 กลยุทธ์ดังกล่าว กำหนดโดยการสังเคราะห์ความคิดเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จากกลุ่มสนทนาและจากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

2. ผลการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ข้อมูลจากการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพชี้แสดงว่า นักเรียนของโรงเรียนบ้านสะพานสี่มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งก่อนที่ทางโรงเรียนบ้านสะพานสี่จะมีการดำเนินกลยุทธ์ดังกล่าว คุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ไตรสิกขา ภาวิตตะ

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

² สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

³ สาขาวิชา การจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

⁴ สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

*ผู้นิพนธ์หลัก e-mail : cholnithes51@gmail.com

TRI-SIKHA Based Strategy for Student Quality Development at Ban Sapan Si School, Pluakdaeng District, Rayong Province

Visut Cholnithee^{1*}, Uthai SiripakPojanee² Mungkhung³,
Preecha Dilokwutthisit⁴

Abstract

The purposes of this research were to investigate: 1. the application of the Tri-Sikha based strategy for student quality development, and 2. the result of the application of this student quality development strategy. The researcher used mixed methods of data collection of both quantitative and qualitative research. The sample for the quantitative research was comprised of 12 teachers, 175 parents, and 175 students, and obtained using the Krejcie & Morgan Calculation Formula. The statistics used for data analysis were mean and standard deviation. On the other hand, the sample for the qualitative research was comprised of 8 experts on Buddhism, 5 school directors, 4 teachers of sociology, and 2 Buddhist monks, and was obtained using purposive sampling. The tools for data collection were in-depth interviews and focus groups. The collected data were subjected to discerned content analysis.

The results of the study were as follows:

1. There were 4 stages of the strategy for student quality development: namely 1. situation environment analysis, 2. strategy planning, 3. development strategy process, 4. control and evaluation, in which Bhavitta 4 were used as indicators. All stages of the strategy were determined by means of synthesizing the opinions of all related parties who actively participated in every stage of a focus group, and a series of semi-structured interviews.

2. After application of the student quality development strategy, the results of the quantitative data collection showed that the academic achievement and conduct of the students, as a whole, was at a maximum level, which before the strategy was applied, was at a moderate level. The result was congruent with the qualitative data, which revealed that after its application, the academic achievement and conduct of the students, as a whole, were better than before it was applied - at the maximum level - which before the strategy application, was also at a moderate level.

Keywords : strategy for student quality development, Tri-Sikha, Bhavitta

¹ Doctor of Philosophy Program in Management Development, Rajabhat Rajanagarindra University,

² Management Development Program, Rajabhat Rajanagarindra University.

³ Management Development Program, Rajabhat Rajanagarindra University.

⁴ Management Development Program, Rajabhat Rajanagarindra University.

* Corresponding author, e-mail : cholnithee51@gmail.com

บทนำ

การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสังคม มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาคนในประเทศให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้เพราะคุณภาพการศึกษาของคนในประเทศเป็นสิ่งที่นำการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในอนาคต และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 ก็ได้บัญญัติถึงสิทธิของบุคคลในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และมาตรา 80(3) ได้บัญญัติให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ ทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ โดยจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550, หน้า 28, หน้า 40-41)

โรงเรียนบ้านสะพานสี่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ตั้งอยู่ที่อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง เปิดทำการสอนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมสยามอีสเทิร์นอินดัสเตรียล พาร์ค ชาวบ้านในชุมชนรอบๆ โรงเรียนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างและพนักงานบริษัท ซึ่งย้ายมาจากต่างจังหวัด จึงมีหลากหลายวัฒนธรรม ผู้ปกครองไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่เรื่องคุณธรรมจริยธรรม จึงก่อให้เกิดแหล่งอบายมุข การพนัน สถานเริงรมย์ ร้านอาหาร รวมไปถึงยาเสพติด ซึ่งมีผลกระทบต่อที่เป็นปัญหาที่โรงเรียน จากสถิติของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนปรากฏว่า มีนักเรียนขาดเรียน และหนีเรียนไปเล่นเกมจำนวนมาก นักเรียนหลายคนแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น พุดจาหยาบคาย ก้าวร้าว กระด้างกระเดื่องกับครู ไม่สนใจการเรียนเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบด้วยการจัดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม โดยได้นิมนต์พระภิกษุที่มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปมาเป็นผู้ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา โดยให้ครูทุกคนช่วยกันดูแล และให้ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้ประสานงานดูแลการฝึกอบรม ในการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ประยุกต์หลักและแนวคิดของการบริหารเชิงกลยุทธ์ของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2554, หน้า 567) ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกหน่วยงาน (2) การวางแผนกลยุทธ์ด้วยการกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และตัวชี้วัด (3) การดำเนินกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (4) การประเมินผลกลยุทธ์ ในการประยุกต์ใช้กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ผู้วิจัยได้เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนชุมชน และนักเรียน ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมดำเนินการกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาทุกขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า ด้วยการร่วมมือสนับสนุนของทุกฝ่าย จะทำให้นักเรียนมีการพัฒนาคุณภาพตาม

หลักไตรสิกขาตั้งวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนกำหนด หากกลยุทธ์ดังกล่าวประสบผลสำเร็จด้วยดีแล้ว ผู้วิจัยก็จะนำไปพัฒนาเพื่อใช้แก้ปัญหาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ในระยะยาว และหวังว่าผู้บริหารสถานศึกษาอื่นที่สนใจ จะสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของตนในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาการดำเนินการกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่
2. เพื่อศึกษาผลการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ และเพื่อศึกษาผลการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method approaches) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) กลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ครู ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่ จำนวน 367 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการจัดกลุ่มสนทนา (focus group) และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

1. การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่

โรงเรียนบ้านสะพานสี่ได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาโดยมีขั้นตอนการดำเนินกลยุทธ์ดังกล่าว ดังนี้ :

1.1 การวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

ทางโรงเรียนบ้านสะพานสี่ได้มีการจัดกลุ่มสนทนาเพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นได้มาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นๆ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 จุดอ่อน โรงเรียนบ้านสะพานสี่เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรม ผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นพนักงานในบริษัทซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด หากินตัวเป็นเกลียว ดังนั้น จึงไม่มีเวลาดูแลบุตรหลานของตนอย่างเต็มที่ นักเรียนที่มีผู้ปกครองดังกล่าวจำนวนไม่น้อยจึงมีปัญหาด้านความประพฤติและตกเป็นทาสของอบายมุขได้ง่ายเนื่องจากบริเวณรอบๆ โรงเรียนบ้านสะพานสี่ มีแหล่งอบายมุข การพนัน สถานเริงรมย์ ร้านเกม สิ่งเสพติดจำนวนมาก

1.1.2 จุดแข็ง โรงเรียนบ้านสะพานสี่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนมีการศึกษาระดับอนุปริญญา โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชนจำนวนมาก วัดราษฎร์อัสตารามส่งพระภิกษุมารช่วยอบรมสั่งสอนนักเรียนเป็นประจำ โรงเรียนมีบุคลากรที่เอาใจใส่ดูแลนักเรียนเป็นอย่างดี มีการให้ครูไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียน

1.1.3 โอกาส ผู้ปกครองนักเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลมาบยางพร วัด และชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง โรงเรียน และบริเวณใกล้เคียง หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านอื่นๆ อย่างเต็มที่

1.1.4 อุปสรรค ปัญหาอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อโรงเรียนได้แก่ พื้นที่ตำบลมาบยางพรเป็นเขตอุตสาหกรรมจึงมีประชากรแฝงเป็นจำนวนมาก สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ความเจริญแบบก้าวกระโดดทำให้คนจำนวนไม่น้อยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

การจัดกลุ่มสนทนาทำให้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งข้อมูลที่ทางโรงเรียนได้รับจากการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมสนทนาโรงเรียนได้นำมากำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โดยให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดกลยุทธ์ดังกล่าวอย่างเต็มที่

1.2 การวางแผนกลยุทธ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวางแผนกลยุทธ์ ให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรมตามหลักไตรสิกขา โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย โครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา และตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้:

1.2.1 วิสัยทัศน์ของโรงเรียนบ้านสะพานสี่

โรงเรียนบ้านสะพานสี่พัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งในด้าน ศิล สมาธิ ปัญญา และมีความประพฤติที่ดีขึ้น ตั้งแต่ในปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไปโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.2.2 พันธกิจของโรงเรียนบ้านสะพานสี่

1.2.2.1 พัฒนาด้านวิชาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียน และบุคลากรในโรงเรียนพัฒนาความรู้เต็มตามศักยภาพ

1.2.2.2 ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมความเป็นพลเมืองดี

1.2.2.3 ส่งเสริมกิจกรรมที่พัฒนาทักษะผู้เรียนและบุคลากรในทุกด้าน

1.2.2.4 พัฒนาระบบการบริหารและการจัดการในโรงเรียนให้มีคุณภาพ โดยร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครองของนักเรียน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด

1.2.3 เป้าหมาย

1.2.3.1 นักเรียนมีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

1.2.3.2 โรงเรียนมีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

1.2.4 โครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

โรงเรียนบ้านสะพานสี่และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันกำหนดโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา 4 โครงการ ดังนี้:

1.2.4.1 โครงการอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

1.2.4.2 โครงการจิตอาสาพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2.4.3 โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

1.2.4.4 โครงการปฏิบัติธรรมหลังการศึกษาบรมตามหลักไตรสิกขา

1.2.5 ตัวชี้วัด

โรงเรียนบ้านสะพานสี่ใช้แนวคิดเรื่องภาวิตตะ 4 ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ซึ่งประกอบด้วย ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

หลักภาวิตตะ 4 ประกอบด้วย

1. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว (มีกายภาวนา) การเจริญทางกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกอินทรีย์ทั้งห้า ด้วยดี ได้แก่ กินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น ดูเป็น ฟังเป็น

2. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว (มีศีลภาวนา) การเจริญศีล ulla ความประพฤติ ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ที่กล่าวคือ เป็นผู้ที่เสวนาคบหาเป็น เข้าสังคมเป็น พูดเป็น สื่อสารเป็น ทำเป็น

3. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว (มีจิตภาวนา) คือ มีจิตที่ฝึกอบรมดีแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือประกอบด้วยคุณธรรม มีความเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียรอดทน มีสมาธิ สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจที่เข้มแข็ง มั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจร่าเริง ผ่องใส สงบสุข หรือตั้งจิตมั่นเป็น วางใจเป็น ทำใจเป็น

4. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว (มีปัญญาภาวนา) พัฒนาปัญญา ฝึกอบรมปัญญา ให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากทุกข์ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญาได้แก่ คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น

ทั้งสองด้านแรก คือ ภาวิตกาย และภาวิตศิลป์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ศิลหรือข้อพึงปฏิบัติภาวิตกาย เป็นศิลปะหรือข้อพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ส่วนภาวิตศิลป์เป็น ข้อพึงประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่น ตลอดจนสังคมสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป ส่วนสองด้านหลังนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับสมาธิ และปัญญาโดยตรงผู้ที่มีการพัฒนาตนเองครบทั้ง 4 ด้าน หรือเป็นภาวิตทั้ง 4 ด้านนี้แล้วโดยสมบูรณ์ เรียกว่า “ภาวิตตะ” แปลว่า ผู้ได้พัฒนาตนแล้ว

1.3. การดำเนินกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

การดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของ โรงเรียนบ้านสะพานสี่ ไปสู่การปฏิบัติ มีผลดังต่อไปนี้:

1.3.1 ได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

1.3.2 มีการลำดับงานการศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขาไว้ล่วงหน้า

1.3.3 มีการกำหนดผู้เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้งานการศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขามีคุณภาพและตรวจสอบได้

1.4 การประเมินผลกลยุทธ์

การประเมินผลกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขานั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องภาวิตตะ 4 ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) มาเป็นตัวชี้วัดผลการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่

2. ศึกษาผลการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่

ในการศึกษาเกี่ยวกับผลการใช้กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพซึ่งมีผล การศึกษาดังนี้ :

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินตามแนวคิดเรื่องภาวิตตะ 4 ประเมินพฤติกรรมผู้เรียน ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่ โดยดำเนินการทั้งก่อนและหลังการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามทั้งก่อนและหลังการดำเนินกลยุทธ์ดังกล่าวเป็นนักเรียนกลุ่มเดียวกัน โดยแจกแบบประเมินดังกล่าวให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยครู ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ซึ่งผลการประเมินปรากฏดังนี้:

ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนก่อนการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ในภาพรวม พฤติกรรมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.00 และหลังจากดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา นั้นปรากฏว่าพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่ มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53

ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนก่อนการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาในภาพรวม พฤติกรรมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.02 และหลังจากการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนา

คุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาปรากฏว่าพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35

ความคิดเห็นของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองก่อนการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาพฤติกรรมของในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 และหลังจากโรงเรียนมีการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาปรากฏว่าพฤติกรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการประเมินพฤติกรรมนักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ตามความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ก่อนและหลังดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ผลปรากฏว่าคะแนนประเมินเฉลี่ยหลังการดำเนินกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาส่งสูงกว่าก่อนดำเนินการ

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ จากการจัดอภิปรายกลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi - structured interview) สรุปได้ว่า การนำกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขามาดำเนินการในโรงเรียนบ้านสะพานสี่นั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องถือว่าเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ง่าย การที่นักเรียนได้ศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขา จะทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนา 4 ด้าน คือ ภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา

หลังจากที่มีการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผล สอบถามครูผู้สอนถึงพฤติกรรมของนักเรียนหลังผ่านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกลยุทธ์ดังกล่าวแล้ว ปรากฏว่าครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความเห็นว่าเป็น ภาวิตตะ หรือผู้ที่ได้พัฒนาตนแล้ว กล่าวโดยภาพรวม คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่มีพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นหลังจากการดำเนินกลยุทธ์ดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน นักวิชาการด้านพระ พุทธศาสนา ตลอดจนนักวิชาการด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น เป็นกลยุทธ์ที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ทางโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดไว้

สรุปและอภิปรายผล

ในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการจัดกลุ่มสนทนา โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอบรมของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ซึ่งรวมถึงพระภิกษุจากวัดราชบุรุษอัสตาราม ที่อยู่ติดกับโรงเรียน และพระอาจารย์จาก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนชุมชน และผู้ประกอบการนักเรียน อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของ โรงเรียนบ้านสะพานสี่ โดยเน้นการวิเคราะห์บริบท จุดอ่อน จุดแข็งของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นที่มีประโยชน์ โดย ตระหนักว่า..“หากป้อนข้อมูลไม่เพียงพอ หรือไม่ถูกต้อง เครื่องมือนี้ก็ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ดี ดังนั้น การป้อนข้อมูลจึงต้องมากเพียงพอในการวิเคราะห์..”(การวิเคราะห์บริบท : ความท้าทายของการบริหารการศึกษาในอนาคต, 2553, หน้า 22) ซึ่งกระบวนการกำหนดกลยุทธ์โดยให้ผู้เชี่ยวชาญและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง “...มีส่วนร่วมทุกระดับ..”(การวิเคราะห์บริบท : ความท้าทายของการบริหารการศึกษาในอนาคต, 2553, หน้า 65) ในการกำหนดกลยุทธ์นี้ก็จะทำให้ “..ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนงานและเกิดความผูกพันต่อการนำแผนกลยุทธ์..”(การวิเคราะห์บริบท : ความท้าทายของการบริหารการศึกษาในอนาคต, 2553, หน้า 66) และการนำผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาอบรมนักเรียนทุกฝ่ายมาระดมสมองด้วยการวิเคราะห์ SWOT analysis ร่วมกันดังกล่าวนี้ ก็จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด ชุมชน และโรงเรียนที่เป็น “..เครือข่ายเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่ (การนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ, 2553, หน้า33)

การกำหนดกลยุทธ์โดยการเน้นความสำคัญของการร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยตรีหญิงอุไร ปานะโย ที่ศึกษาพบว่าแผนกลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนกลยุทธ์สถานศึกษาที่ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และตัวชี้วัด ไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้การดำเนินงานตามกลยุทธ์มีคุณภาพในระดับดีทุกด้าน นอกจากนี้ผลการศึกษาในเรื่องนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา คล้อสวัสดิ์ (2551, หน้า 24-25) ที่ศึกษาพบว่า ความร่วมมือเป็นปัจจัยเอื้อต่อการ ดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ของเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นปัจจัยเอื้อให้ สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผลการศึกษาของผู้วิจัย และนักวิจัยอื่นๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของ สายสุนีย์ ปวุฒินันท์ (2541, หน้า 41) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลก็ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การ ดำเนินโครงการ และการประเมินผลโครงการด้วยความสมัครใจโดยปราศจากข้อกำหนดที่มา จากบุคคลภายนอกและเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก และสมาชิกมีความ พึงพอใจ โดยที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการด้วย

นอกจากนี้การศึกษาครั้งนี้ที่เน้นความสำคัญของการกำหนดกลยุทธ์โดยเริ่มต้น ด้วยการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากบริบทหรือสภาพแวดล้อมของโรงเรียนนั้น และยังสอดคล้อง กับงานวิจัยของ คาร์โปโนและคณะ (Carpono, Cluadono and other, 1994) ที่ศึกษา พบว่า การกำหนดกลยุทธ์ที่ดีนั้นจะต้องกำหนดให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทหรือ สภาพแวดล้อมขององค์กร โดยผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างรอบ ด้าน ยิ่งไปกว่านั้น กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้าน

สะพานสี่ มีการนำทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการศึกษาอบรมนักเรียนมารวมพลังกันสร้างสรรค์พัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้ดีขึ้นทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 6 ที่ให้ทุกฝ่ายระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่ายเข้ามาร่วมจัดการศึกษาของชาติ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553) ซึ่งสอดคล้องกับคำขวัญขององค์การยูเนสโก (UNESCO) หรือองค์การวิทยาศาสตร์การศึกษาและวัฒนธรรมของสหประชาชาติที่ว่า “All for education”

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า นอกจากผู้เชี่ยวชาญ และบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ดำเนินกลยุทธ์พัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผลการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้การศึกษอบรมตามหลักไตรสิกขา ซึ่งได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้นทางโรงเรียนจึงส่งครูไปฝึกอบรมเรื่องดังกล่าว และกดดันให้ครูตั้งใจสอน และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งก็สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทฤษฎีหรือแนวความคิดไว้ โดยเฉพาะทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคมของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura’s Social Learning Theory) ที่เน้นความสำคัญของตัวแบบ (model) ซึ่งตัวแบบหรือแม่พิมพ์ที่สำคัญในการให้การศึกษอบรมนักเรียน ก็คือครูนั่นเอง

ผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่เป็นกลยุทธ์ที่ดีและสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กลยุทธ์ที่มุ่งเน้นความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการศึกษาอบรมนักเรียนโดยเฉพาะ “บวร” หรือ บ้าน วัด โรงเรียน จะสามารถนำไปสู่เป้าหมาย (goal) ที่กำหนดไว้ นั่นก็คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น

ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับผลการนำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนบ้านสะพานสี่นั้น ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงว่า นักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่มีการพัฒนาคุณภาพสูงขึ้นทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรม จะเห็นได้จากข้อมูลการประเมินคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวหลังจากโครงการอบรมนักเรียนตามหลักไตรสิกขาสิ้นสุดลงนั้น ซึ่งแสดงว่านักเรียนโรงเรียนบ้านสะพานสี่มีความประพฤติดีขึ้นหลังจากที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว

ในเรื่องประโยชน์ของสมาธินั้น มีงานวิจัยมากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ยืนยันตรงกันว่า การปฏิบัติสมาธิเป็นประจำจะทำให้มีการเรียนรู้และตัดสินใจหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี ตลอดจนเลือกประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ควรปฏิบัติได้ดีขึ้น เป็นต้นว่า งานวิจัยของ โจน มาควีส (Joan Marques) และซาตินเดอร์ อิม่า (Marques, Joan and Satinder Dhiman, 2009, p. 77-82) ที่ยืนยันว่าผู้เข้ารับการฝึกสมาธิ จะมีสมาธิและสำนึกรู้ หรือสติสัมปชัญญะ (consciousness) ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ การตัดสินใจ และการเลือกประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ชอบที่ควรมากขึ้น นอกจากนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังแสดงว่าผู้รับการอบรมสมาธิมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น และลดความขัดแย้งกับเพื่อนนักเรียน ตลอดจนมีความเมตตากรุณามากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยที่ว่า สมาธิทำให้ผู้อบรมสมาธิมีความคิดสร้างสรรค์ที่ดี ช่วยลดความ

ขัดแย้งกับผู้อื่น มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลาย และตระหนักว่าตนเองเป็นผู้หนึ่งที่จะต้องเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อความอยู่เย็นเป็นสุขของสรรพชีวิตทั้งหลายมากขึ้น (Marques, Joan and Satinder Dhiman, 2009, p. 82) นอกจากนี้ผลการวิจัยครั้งนี้ในประเด็นดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจน ชนิตท์-วิลค์ (Jane Schndidt-wilk, 2003, p. 219-229) ที่ยืนยันว่า ผู้เข้ารับการอบรมสมาธิ มีการเรียนรู้ การพูด และการแสดงออกซึ่งพุทธิปัญญา (cognitive) ตลอดจนมีความรักผู้อื่น (affective) มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ข้อมูลที่น่าสนใจประการหนึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนที่เข้ารับการพัฒนาคูณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา มีการยึดอัตตาหรือตัวตนน้อยลง เห็นแก่ส่วนรวม รักโรงเรียน ชุมชน บ้าน และวัด มากขึ้น ซึ่งนอกจากผลการศึกษาดังกล่าวจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ โจน มาร์ควิส และ ซาทินเดอร์ ธิแมน ที่ผู้วิจัยหยาบมากกล่าวข้างต้นแล้ว ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชมอน กริฟฟี่ (Griffey, Simon, 1998, p. 68-73) ที่เน้นความสำคัญของจิตสำนึกเห็นแก่ส่วนรวมหรือจิตสำนึกสาธารณะในการที่จะทำให้องค์กรเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้ นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสกสรร จิรภาโส (จีแสง, 2552, บทคัดย่อ) ที่ว่า การศึกษาตามหลักไตรสิกขานั้นให้คนเป็นคนดี เก่ง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

นอกจากนี้ผลการศึกษาครั้งนี้ยังแสดงว่า ผู้เข้ารับการศึกษอบรมไตรสิกขา มีการดูแลตนเองทั้งด้านร่างกาย และจิตใจดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทเรซา เอ็ม คลอมบ์ และคณะ (Clomb, Theresa M and others. 2011, p. 115-157) ที่ศึกษาพบว่าการเจริญสติและสมาธิมีประโยชน์อย่างมากต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของผู้เข้ารับการอบรม และทำให้บุคคลเหล่านั้นมีการจัดระเบียบความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลลัฟ บี. (Britton, Willoughby B. 2006, p. 8) ที่ศึกษาพบว่า การทำสมาธิทำให้อ่อนหลับและมีอารมณ์ดีขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอส. เอน. โกเอนกา (Goenka, S.N. 2001, p. 62) ที่ศึกษาพบว่า ผู้บำเพ็ญสมาธิสามารถควบคุมจิตใจ ถือศีล หรือละเว้นการกระทำชั่วและเกิดปัญญาแจ่มที่ขจัดอวิชชาและกิเลสตัณหาต่างๆ ลงได้ ยิ่งไปกว่านั้นการปฏิบัติสมาธิจะทำให้เกิด สันติสุขภายในจิตใจและสุขภาพจิตดีขึ้น สามารถแก้ปัญหาความทุกข์ต่างๆ ในชีวิตได้ ซึ่งทำให้เขาความเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพชีวิต และก่อให้เกิดบรรยากาศที่สงบสุข และสมานฉันท์ทั้งภายในตนเองและผู้อื่น อันจะนำไปสู่สันติสุขอันแท้จริงในสังคม ประเทศชาติ และโลกโดยส่วนรวมได้ในที่สุด

ผลการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ มีผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งก็ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันว่า การให้การศึกษอบรมตามหลักไตรสิกขา : ศีล สมาธิ ปัญญา สามารถทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีสุขภาพกายใจที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นอย่างดี มีจิตใฝ่มั่นคงแน่วแน่ในสิ่งที่กระทำหรือหรือสิ่งที่ต้องศึกษาเรียนรู้ และมีปัญญาแจ่มในสิ่งที่ถูกต้องจริงแท้ และสิ่งที่เหมาะสมจะประพฤติปฏิบัติ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กลยุทธ์การพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่เป็นกลยุทธ์ที่

สามารถนำไปดำเนินการอย่างได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โดยทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านภาวิตกาย ภาวิตศีล ภาวิตจิต และภาวิตปัญญา อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่นี้ ชี้แสดงว่า สามารถนำกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาไปดำเนินการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมดีขึ้น มีประสิทธิผลเป็นที่น่าพึงพอใจ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรให้ความสนใจนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาของตน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม

2. สถานศึกษาโดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่เสี่ยง ที่เต็มไปด้วยสื่อ และสถานที่ที่จะชักนำเยาวชนไปในทางไม่ดี ควรสร้างเครือข่ายที่มีการร่วมมือกันอย่างแข็งขัน ระหว่าง บ้าน ชุมชน วัด โรงเรียน ตลอดจนองค์กร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านความประพฤติ

3. หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญ และส่งเสริมสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ควรมีการติดตามควบคุมสื่อที่ช่วยให้เกิดความรุนแรง และสื่อลามกที่กระตุ้นราคาต่อต้านของเด็กและเยาวชนอย่างเฉียบขาด

4. ควรมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรที่เน้นเรื่องคุณธรรม หรือคุณงามความดีให้มากขึ้น ทั้งนี้ ควรเปลี่ยนวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนในวิชาที่เกี่ยวกับคุณธรรม โดยเน้นการประเมินผลการปฏิบัติมากกว่าการท่องจำความรู้หรือทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมต่างๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ในสถานศึกษาอื่นๆ ที่มีบริบทแตกต่างกันอย่างชัดเจนกับบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนบ้านสะพานสี่

2. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาให้ทุนสนับสนุนผู้ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม โดยเฉพาะคุณธรรมที่ครูและนักเรียนพึงประพฤติปฏิบัติให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3. สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะคณะครุศาสตร์หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ผลิตครู ควรให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา และส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

4. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อร่างกฎหมายและเพื่อแก้กฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม และทันเหตุการณ์มากขึ้น โดยให้มีการส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านอื่นๆ ที่จำเป็นแก่หน่วยงาน องค์กร และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และในขณะเดียวกันก็ให้มีการเพิ่มโทษผู้ที่กระทำความผิดต่อเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ศิริภักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.พจนีย์ มั่งคั่ง และ ดร.ปรีชา ดิลกภูติสิทธิ์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาพร้อมที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาพร้อมทั้งแนะแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ดังปรากฏชื่ออยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ให้ความกรุณาในการตรวจสอบเครื่องมือพร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลในการจัดกลุ่มสนทนา และให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ พร้อมข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนในการจัดทำวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนช่วยสนับสนุน และเป็นกำลังใจให้จนบังเกิดความสำเร็จ คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นการแสดงกตัญญู กตเวทิตาแด่บุพการี บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าได้รับการศึกษา และประสบความสำเร็จมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- พนิดา คล้อสวัสดิ์. (2551). ปัจจัยเอื้อและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คุษฎัณิพนธ์ หลักรุตรปริญญาคุษฎัณิบัณทิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณทิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- พระมหาเสกสรร จิรภาโส (จีแสง). (2552). การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณทิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2554). การบริหารจัดการและการบริหารยุทธศาสตร์ของหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: โพรเพซ.
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สายสุนีย์ ปวฒัณินันท์. (2541). ความรู้ ทศนคติและการมีส่วนร่วมทำกิจกรรม ในโครงการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลทั่วไปของรัฐ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). การนำแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติโครงการยกระดับคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาทั้งระบบ ภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ปีงบประมาณ 2553-2555. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- _____. (2553). การวิเคราะห์บริบท : ความท้าทายของการบริหารการศึกษาในอนาคต
โครงการ ยกกระดับคุณภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาทั้งระบบ ภายใต้
แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็งปีงบประมาณ 2553-2555. กรุงเทพฯ: คณะครู
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Britton, Willoughby B. (2006). Meditation and Depression, A Dissertation
Submitted to the Faculty of the Department of Psychology In Partial
Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of
Philosophy, The University of Arizona. p. 8.
- Claudio Carpano, James J. Chrisman and Kendall Roth, (1994) International
Strategy and Assessment of the Performance Relationship University
of North Carolina at Charlotte.
- Marques, Joan and Satinder Dhiman. (2009). “Vipassana meditation as a path
toward improved management practices,” in Journal of Global
Business Issues; Summer 2009; 3, 2 ; ABI/INFORM Complete. p.77-82.
- Glomb, Theresa M., Michelle K. Duffy and others. (2011). Mindfulness at Work,
In Anaparnasati Joshi, Joseph J. Matocchio (ed.) Research in Personnel
and Human Resources Management Volume 30, Emerald Group, p.
115-157.
- Goenka, S.N.(2001). Was the Buddha a Pessimist? Dhammagiri, Igatpuri : Vipasna
Research Institute. p. 62.
- Griffey, Simon. (1998). “Conceptual framework beyond the learning
organization”, in Learning Organization, Vol. 5 Iss. 2, p. 68-73.